

ARBITRAŽA: KDAJ IN ZAKAJ?

Arbitraža je prednostni način reševanja čezmejnih gospodarskih sporov, ki je v primerjavi s sicer ponavadi cenejšim sodnim postopkom hiter, zaupen in fleksibilen postopek. | Ana Stanič

Ko se podjetja dogovarjajo o bodočem sodelovanju in vsebini pogodb, se redko pogajajo o klavzuli, ki določa način reševanja morebitnega spora. Poleg tega, da pravniki prepogosto uporabijo določbe iz prejšnjih pogodb brez upoštevanja njihove primernosti za novo pogodbo, pa slovenski odvetniki in podjetja najpogosteje zahtevajo, da spore razreši slovensko sodišče.

Ampak sodni postopek pogosto ni najboljši način reševanja sporov s tujim poslovnim partnerjem, saj slovenska sodišča še vedno pestijo izjemni zaostanki (uveljavitev enostavne pogodbe v Sloveniji traja povprečno 600 dni) ter obstaja možnost, da v državi, v kateri ima tuje podjetje sedež ali premoženje, razsodbo slovenskega sodišča ne bo možno uveljaviti.

Kadar podjetja sklepajo pogodbe, lahko izbirajo med različnimi načini reševanja morebitnih sporov, kot so na primer arbitraža, pravdni postopek, strokovna odločba (kje se imenuje strokovnjak, ki bo razsodil spor), mediacija (kjer neodvisna tretja stran deluje kot mediator, ki stranema pomaga določiti pogoje sporazuma) in pogajanje. S

premišljenim načrtovanjem se lahko sestavi določba za potek ene ali več imenovanih metod, vzporedno ali v stopnjujočem zaporedju.

Kaj je arbitraža?

Arbitraža je zasebna, neuradna, sporazumna metoda za reševanje sporov, po kateri se pogodbeni strani pisno strinjajo, da bodo spore predložile eni ali več nepristranskim osebam, ki bodo razsodile in spor rešile s končno in obvezujočo odločbo. Kot je pokazala raziskava družbe PriceWaterhouseCoopers iz leta 2008, je arbitraža najpogostejši način reševanja sporov, še posebej v zvezi z dogovori, ki vključujejo mednarodni element, na primer v zvezi z meddržavno prodajo dobrin ali storitev, z nakupom ali s prodajo podjetij v tujini, distribucijskimi dogovori o prodaji dobrin ali storitev v tujini itd.

Razlogov za izbiro arbitraže namesto sodne obravnave je več, glavni pa so: izvrševanje odločb; nevtralnost, dokončnost odločb, hitrost, zaupnost in fleksibilnost.

Foto: Dreamstime

Arbitraža je praviloma edini mehanizem, ki zagotavlja dejansko izvršbo odločb proti tujim podjetjem.

Izvrševanje odločb

Arbitražne odločbe je praviloma mednarodno lažje izvršiti kot razsodbe sodišč ene države v pravnem sistemu druge. Konvencijo Združenih narodov o 'priznavanju in izvrševanju tujih arbitražnih določb' iz leta 1958 – znano kot Newyorška konvencija – je podpisalo 144 držav, vključno s Slovenijo. To načeloma pomeni, da se lahko arbitražno odločbo uveljavlja v kateri koli od teh držav.

Povprečno 80 odstotkov arbitražnih odločb je izvršenih prostovoljno.

Medtem ko sodbe slovenskih sodišč brez težav uveljavimo v kateri koli državi EU preko bruseljske konvencije o priznavanju in izvrševanju sodnih odločb, pa jih ni mogoče izvršiti na primer v Rusiji, na Bližnjem Vzhodu ali na Kitajskem. Po drugi strani pa je arbitražno odločbo, izdano na primer v Angliji, Švici, na Dunaju ali v Sloveniji, mogoče uveljaviti v vseh državah EU, pa tudi v Rusiji, Ukrajini, na Bližnjem Vzhodu in na Kitajskem, saj so vse omenjene države podpisnice newyorške konvencije.

Ker dolžnika iz tujine ni smiselno tožiti pred slovenskim sodiščem, v primeru da ni možno zagotoviti izvršbe sodbe v državi, v kateri se dolжник ali njegovo premoženje nahajata, je arbitraža edina izbira za slovenska podjetja pri sklepanju pogodb s podjetji, ki imajo sedež izven EU. Če se premoženje nasprotne strani nahaja v različnih državah po svetu, je tudi to razlog za izbiro arbitraže.

Raziskava Price Waterhouse Coopers je pokazala, da je v povprečju 80 odstotkov arbitražnih odločb izvršenih prostovoljno. Celotno v državah kot sta Rusija in Kitajska, domača sodišča uveljavljajo mednarodne arbitražne odločbe v več kot 75 odstotkih primerov.

Nevtralnost

Za zagotovitev nevtralnosti se strani, vključene v mednarodne pogodbe, pogosto želijo izogniti domačim sodiščem v državi ene izmed pogodbenic. Zato se dogovorijo o arbitraži s sedežem v tretji, nevtralni državi. Prav zaradi tega so ponavadi države, kot so Anglija, Švica, Avstrija in Francija, izbrane kot sedeži arbitraže. Drugi pomemben razlog za izbiro teh držav je dejstvo, da imajo dobro razvito arbitražno pravo, izkušene mednarodne arbitražne ustanove in organizacije ter učinkovita sodišča. Ta lahko v podporo arbitražnim postopkom izdajočasne ukrepe za zamrznitev premoženja, zahtevajo kavicijo za kritje stroškov oziroma naložijo pričam, da predložijo dokaze.

Arbitražni postopek razmeroma težkega primera ponavadi traja od šest do dvanajst mesecev.

Izbira sedeža arbitraže je zelo pomembna – včasih celo bolj kot izbira veljavnega pogodbenega prava - saj so pomembna vprašanja v zvezi z izvedbo postopkov in uveljavitvijo arbitražne odločbe opredeljena s sklicem na sedež. Sedež mora biti previdno izbran za vsako pogodbo posebej, glede na tip pogodbe, državljanstvo ali sedež pogodbenih strank, lokacijo njihovega premoženja ter podporo, ki jo dajejo sodišča sedeža arbitraže.

Dokončnost odločb

Podjetja, ki se odločijo za arbitražo, ponavadi določijo, da bo arbitražna odločba pravnomočna in zavezujoča. Zakonodajav večini držav

določa, da se zoper arbitražno odločbo ni mogoče pritožiti na sodišče zaradi napačne uporabe materialnega prava ali nepopolne - oziroma nepravilne - ugotovitve dejanskega stanja. Čeprav je sodna pristojnost glede odločanja o pravilnosti arbitražne odločbe možna v določenih primerih, kot so proceduralne nepravilnosti, je ta ozko definirana in omejena. Zaradi omejenih osnov za pritožbo se arbitražne obravnave zaključijo hitreje kot sodne obravnave.

Hitrost

V primerjavi z dolgotrajnostjo sodnih postopkov v Sloveniji je arbitraža hiter in učinkovit način reševanja sporov. Arbitražni postopek razmeroma težkega primera ponavadi traja od šest do dvanajst mesecev. Odvisno od vrste in nujnosti spora je možno izbrati arbitre, ki ustrezajo urniku strank.

Zaupnost

Pomemben razlog za izbiro arbitraže je zaupnost postopka. Sodne obravnave so ponavadi javne, medtem ko se vključene strani lahko dogovorijo, da so arbitražne obravnave zaupne. Na ta način lahko vpleteni strani zaščitita svoj ugled, trgovske skrivnosti, industrijsko lastnino in znanje. Ampak bodite previdni: v nekaterih državah je lahko zaupnost izgubljena, če arbitražne odločbe končajo na sodišču – če je na primer zoper arbitražno odločbo vložena pritožba.

Fleksibilnost

Pri arbitraži imajo vključene strani precejšnjo svobodo pri izbiri načina rešitve spora in izpeljavi obravnave. Izberejo lahko, v kateri državi, mestu in celo v kateri zgradbi želijo izvajati arbitražo (seveda pa bodo morale, za razliko od sodnih obravnav, plačati za lokacijo). Vključene strani imajo proste roke tudi pri izbiri arbitra. To je lahko zelo pomembno v primerih, ko gre za spor tehnične narave, saj lahko določijo, da mora arbiter imeti določeno tehnično usposobljenost ali strokovno znanje. Lahko se dogovorijo tudi o številu arbitrov ter poteku arbitražnega postopka. Pomembno se je dogovoriti o imenovanju lihega števila arbitrov (enega samega ali odbor treh) saj če sta izbrana dva ali so izbrani štirje arbitri, se lahko zgodi, da arbitri ne pridejo do odločitve.

Za razliko od sodnih pravil, ki so navadno izražena v formalnih postopkih, imajo pri arbitraži pogodbene strani proste roke, da arbitražni postopek predelajo in prilagodijo svojim potrebam.

Opozorilo: Arbitraže so vse dražje

Ker smo obravnavali prednosti arbitraže pred sodnimi obravnavami, velja še kratko opozorilo. Včasih je bila arbitraža cenejša kot sodna obravnava. Danes pa se lahko zgodi, da je arbitraža dražja metoda reševanja sporov, saj so - poleg stroškov za plačilo odvetnikov - tu še izdatki za najem lokacije in honorarji ter stroški arbitrov, ki jih je potrebno plačati. V primerjavi s tem so stroški sodnih obravnav razmeroma majhni.

Ker je arbitraža praviloma edini mehanizem, ki zagotavlja dejansko izvršbo odločb proti tujim podjetjem, ter zaradi drugih - prej navedenih - razlogov je boljše izbrati dražjo arbitražo kot pa cenejši sodni postopek, ki vas bo pustil praznih rok. S previdno izbiro odvetnikov, ki vam pomagajo že pri pripravi klavzul za rešitev spora, si lahko stroške arbitraže znatno zmanjšate. ■

Ana Stanič že več kot deset let dela kot odvetnica v Londonu; je specialistka za gospodarsko pravo in arbitražo. www.ealaw.eu